

*В затаєній користі й у себелюбності.
І все-таки твори добро!
Якщо тебе супроводжує успіх, ти наживеш
Мнених і дійсних ворогів.
І все-таки процвітай!
Добро, зроблене тобою, буде завтра ж позабуте.
І все-таки твори добро!
Щирість і відкритість зроблять тебе вразливим.
І все-таки будь щирий і відкритий!
Те, що ти будував роками, може бути зруйновано
В одну мить.
І все-таки будуй!
Люди потребують допомоги, але ж вони стануть
Дорікати тобі за неї.
І все-таки допомагай людям!
Віддай світу все найкраще, що маєш, і одержиш
Жорстокий удар.
І все-таки віддавай світу все найкраще, що у тебе є!*

1. Кочубей А., Умарова Н. Азбука семьи, или Практика работы с семьями: Учебно-методическое пособие.- Псков: ПОИПКРО, 2004. – 152 с.

2. Методичні рекомендації соціальним працівникам щодо удосконалення соціальної роботи із сім'ями, де є конфліктні стосунки між батьками і дітьми (з досвіду практичної діяльності центру підтримки сім'ї Українського інституту соціальних досліджень) / О.О. Яременко, Р.Г. Драпушко та ін. – К.: Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2001.

3. Соціальна педагогіка: теорія і технології: Підручник / за ред. І.Д. Зверєвої. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.

4. Соціальна робота в Україні: Навч. посіб. / І.Д. Зверєва, О.В. Безпалько, С.Я. Марченко та ін.; за заг. ред. І.Д. Зверєвої, Г.М. Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.

ЕПІСТЕМИ У ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

АНДРАШ І.

Copyright © 2013

Актуальність теми. Соціальна робота – це професія, яка здатна реагувати та доцільно, компетентно, вчасно, професійно вирішувати соціальні проблеми на всіх рівнях громадської структури, держави і доходити до кожного члена суспільства, допомагаючи вирішити як колективні, так і індивідуальні проблем. Ця професійна діяльність вимагає комплексних знань, теорій із різних дисциплін, а саме психології, педагогіки, соціології, медицини, права, історії та ін., і тому синтезуючи ці фундаментальні знання, соціальна робота складає базис для професійної діяльності соціального працівника. Абсолютне систематичне знання соціальної роботи формує епістема як загальний простір знань, цінностей, переконань і технічних прийомів у певний історичний період, породжуючи нові ідеї та концепції, виступаючи як зразок наукової діяльності у соціальній роботі.

Наукова проблема. Існує масив доцільної, корисної інформації про соціальну роботу як суспільну актуальну професію сьогодення, що має на меті сприяння людям, соціальним групам у подоланні їх особистісних і суспільних труднощів за допомогою різноманітних технологій, але на сьогодні немає фільтрації цієї інформації, немає світоглядних вузлів, які б об'єднали дані відомості, дослідження, створили один єдиний “фундамент знань”, тому інструментом у подолання даної наукової проблеми є “епістеми”.

Мета дослідження – наукове обґрунтування основних епістем, що сьогодні використовуються у теорії і практиці соціальної роботи як цілісної знанневої одиниці і водночас як інструменти професійного методологування.

Об'єкт дослідження – система соціальної роботи як взаємодоповнення теорії і практики, науки і майстерності.

Головна концептуальна ідея дослідження – систематизація усіх знань, теорій, ідей, концепцій, що використовуються у соціології, через “епістеми” як модального конструкта у певну історичну епоху.

М. Фуко як представник структуралізму вважав, що існує деяка “структура вище всіх інших структур”, за законами якої формуються, функціонують всі інші структури. Після виходу книги “Слова і речі”, він говорив “ми думали в середині анонімною і обмежуючою системи думок, системи наявної її мови і епохи. Ця система і ця мова мають свої власні закони трансформації. Виявлення цього мислення, передусе всьому мисленню, ця система вище всіх систем, і є завданням сьогоdnішньої філософії” [2, с. 60].

Усі типи епістем М. Фуко пов'язував із “словами” та “речам”, який між ними є зв'язок такий і історичний період охарактеризовує дана епістема. Н.С. Автономова охарактеризувала, що “в ренесансній епістемі слова і речі сходяться; в класичну епоху вони порівнюються одне з одним за допомогою мислення шляхом репрезентації,

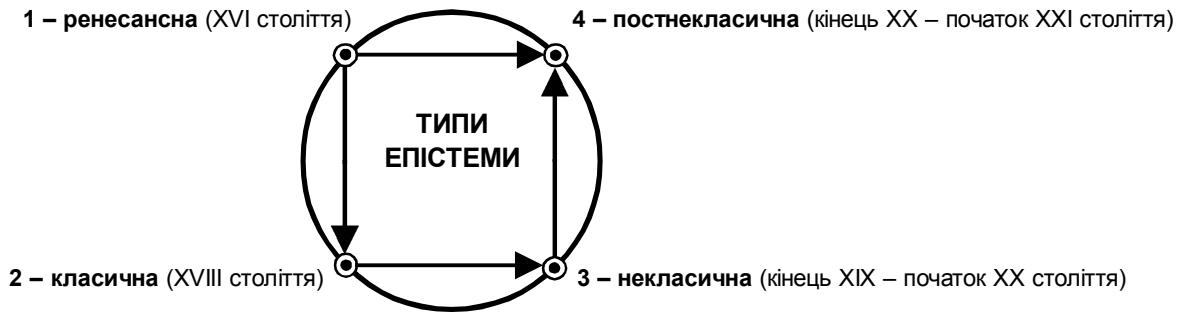

Рис.
Основні типи епістем (перших три відокремлені за концепцією М. Фуко) [3]

в просторі уявлень; починаючи з 19 століття, слова і речі зв'язані одне із одним ще більшою опосередкованим зв'язком – такими мірками, як праця, життя, мова які функціонують вже не у просторі уявлення, а в часі, в історії” [1, с. 41] (див. рис., табл.).

Формули епістем:

Ренесансна епістема : Речі = Слова – Символи.

Класична епістема : Речі = Мислення – Розум + Наукові уявлення = Слова – Система знаків (думка + знання).

Таблиця

Характеристика основних епістем

	Ренесансна епістема	Класична епістема	Некласична епістема	Постнекласична епістема
Основна ціль еволюції людини та суспільства	Становлення автономного централізованого суспільства	Людина як громадянин, що наділена правами та свободами	Утвердження в даному столітті цілісності організації життя людини, суспільства	Вивільнення потенціалу кожної людини
Відношення «слів» та «речей»	«мова як річ серед речей»	«мова як прозорий засіб висловлення думок»	«мова як самостійна система в сучасній епістемі»	«мова як інструмент методологування»
Становлення науки	створення основи для зародження нових теорій, концепцій, ідей	проходить процес розуміння інших наук і культури загалом	наука зосереджується на пізнанні людини, зароджується багато істин (поліепістема)	відбувається рефлексія епістемологічних засад наук
ВВираження наук у епістемі	наука слідує за метафізикою	онтологія та епістемологія – інструменти науки	наука пізнає еволюційне благополуччя суб'єкта	наука виробляє спеціальні засоби, пов'язанні із розширенням функціональних меж свідомості
Основні цілі науки	обґрунтування діяльності людини, її місце у світі, а також основних законів суспільства	сприяти розвитку наук, та поширення ідеалів суспільного життя	створення умов для повноцінного функціонування людини, її творчої активності, а також формування загальнонаукової картини світу	створення соціокультурних приписів, можливість реалізації яких перевірена практикою
Головний об'єкт даних епістем	гармонія людини і суспільства	ефективне зростання наукового, технологічного знання, а також свобода людини в громадському суспільстві	благополуччя кожного суб'єкта пізнання, залучення його в сам процес отримання знань	Вивільнення психодуховної енергії людини, створення нових засобів мислення і діяльності
Тип знання	метафізичне знання	об'єктивне знання	неточне знання	особистісне (неявне) знання
Етапи розвитку епістем	Суб'єктивний	Функціональний	Еволюційний	Універсальний

Некласична епістема : Речі = праця, життя, мова, + час, історія = Мова як самостійна система.

Постнекласична епістема: Речі = Слова – способи дійсності та вчинення як інститути перетворення, удосконалення, конструювання, зміни речей і зміни самої особистості.

Отже, розглянувши статтю “Епістемологічні засади сучасної соціології” Ю. Яковенком та А. Яковенком, які висвітлили у своїй роботі проблему соціологів, при виборі ними теоретичних позицій, концепцій, їх рефлексивного визначення світоглядних та ідеологічних орієнтирів, методологічного обґрунтування епістемологічної презентації об’єкта соціологічного пізнання та з’ясування його соціальної сутності [4], можна, застосувавши термін “епістема” М. Фуко, систематизувати усі знання, теорії, методи, концепції, що використовуються соціологією та надати логічну послідовність, вирішивши наявні суперечності соціологів.

1. Автономова Н.С. Философские проблемы структурного анализа в гуманитарных науках (Критический очерк концепций французского структурализма). – М.: “Наука”, 1977. – 272 с.

2. Ильин И.П. Постструктурализм. Деконструктивизм. Постмодернизм / И.П. Ильин; науч. ред. А.Е. Махов. – М.: Интрада, 1996. – 255 с.

3. Фуко М. Слова и вещи. Археология гуманитарных наук: Пер. с фр. В.П. Визгина и Н.С. Автономовой. – СПб. А-сэд. 1994 г. – 408 с.

4. Яковенко Ю., Яковенко А., Рефлексія епістемологічних засад сучасної соціології // Психологія і суспільство. – 2010. – № 2 – С. 7-18.

СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ СІМЕЙНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

БАНДУРА І.

Copyright © 2013

Актуальність дослідження. Сьогодні особливої уваги держави і громадськості потребують сім’ї, в яких існує насильство над дітьми та систематично порушуються їх права. У Конвенції про права дитини зазначено, що для їх повноцінного і гармонійного розвитку необхідно виховуватися в сім’ї, в атмосфері щастя, любові, розуміння, поваги до людської гідності. Діти, які пережили будь-який вид сімейного насильства, відчувають труднощі у соціалізації, взаєминах з дорослими, не мають відповідних навичок спілкування з ровесниками. Вирішення своїх проблем діти, жертви насильства, часто знаходять в кримінальному чи асоціальному середовищі. Тому за останні десятиліття спостерігається активний науковий пошук і розробка окремих питань щодо попередження і подолання сімейного насильства (дослідження Ю. Якубова, Н. Лавриненко, М. Московка, О. Балакіревої). Насильство в сім’ї розглядають у своїх роботах вітчизняні й зарубіжні науковці різних галузей: психологи (І. Бех, О. Захаров, О. Орлов, О. Кочемірська, Е. Міллер, Л. Берковиць, І. Фурманов, Н. Фурманова), педагоги (Л. Нечипоренко, Н. Опухова), соціологи (А. Беседін, О. Бойко, В. Закірова, Т. Шипунова) та інші дослідники. Розробкою програм і технологій психологічного супроводу осіб, які пережили насильство, в даний час займаються відомі науковці: М. Асанова, Т. Шульга, Н. Ярославцева, С. Долецький, Л. Берковець, Б. Барбара, Дж. Аллан, Х. Ремшмидт, Дж. Г. Менделл, Л. Дамон, С. Кемпе, Д. Фінкельхор, Р. Беджлі, І. Кіннард. Насильство розглядається більшістю з них як навмисні фізичні, психо-логічні і сексуальні дії з метою нанесення шкоди дитині проти її волі [1; 2; 3].

Об’єктом дослідження є сімейне насильство над дітьми, а **предметом** – особливості соціальної роботи щодо сімейного насильства над дітьми. **Мета дослідження** полягає в науковому обґрунтуванні та визначенні шляхів вдосконалення соціальної роботи щодо сімейного насильства над дітьми, розробці технології соціальної роботи та тренінгової програми з дітьми, що постраждали від сімейного насильства.

За результатами проведених науково-дослідницьких пошукувань зроблено такі **висновки**:

1. Сім’я є основою суспільства і повинна перебувати під особливим захистом держави. Насильство й жорстокість у сім’ї не лише руйнують гармонію і злагоду в ній, а й виступають однією з передумов злочинності. Сімейне насильство над дитиною – це тривала образлива поведінка батьків, що полягає у завданні дитині фізичної, психологічної, емоційної або сексуальної шкоди, що підриває її фізичне і психічне здоров’я.

2. Нині є два підходи, які пояснюють причини насильства й жорстокості в сім’ї: соціологічний і психологічний. Соціологічний розглядає жорстокість у сім’ї як прийнятну соціокультурну зумовленість. Причинами постають стереотипи сімейних взаємин, виховання з дитинства, низьке соціальне й матеріальне становище сім’ї, постійні сварки й проблеми, які призводять до стресів, а останні – до жорстокої поведінки з членами сім’ї. Психологічний підхід пояснюється наявністю психологічних захворювань у членів родини, характерами особистостей, поведінкою дитини або батьків, негативним особистісним досвідом батьків, який вони пережили в дитинстві, а також зловживання алкоголем і наркотиками.

3. Причинами виникнення насильства дітей у сім’ї є її соціокультурні, сімейні, індивідуальні та кризові особливості. Головною причиною виникнення й поширення явища насильства дітей з боку власних батьків є міжпоколінна агресія й насильство в сім’ї. Серед віддалених наслідків жорстокої поведінки з дітьми нами